

Sygn. akt I ACa 272/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 lipca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec (spr.)
Sędziowie	:	SA Irena Ejsmont - Wiszowata SA Elżbieta Bieńkowska
Protokolant	:	Urszula Westfal

po rozpoznaniu w dniu 12 lipca 2013 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. P. i T. O.**

przeciwko **Spółdzielni (...) w G.**

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Łomży

z dnia 20 lutego 2013 r. sygn. akt I C 646/11

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punkcie I w ten sposób, że zasądza od pozwanej Spółdzielni (...) w G. na rzecz powoda T. O. 107.318,40 (sto siedem tysięcy trzysta osiemnaście i 40/100) zł z ustawowymi odsetkami:**

- od kwoty 30.267,34 zł od dnia 1 grudnia 2010 r.;

- od kwoty 28.902,68 zł od dnia 31 grudnia 2010 r.;

- od kwoty 48.148,38 zł od dnia 31 stycznia 2011 r.;

b) **w punkcie II w ten sposób, że zasądza od pozwanej Spółdzielni (...) w G. na rzecz powoda M. P. kwotę 85.375,95 (osiemdziesiąt pięć tysięcy trzysta siedemdziesiąt pięć i 95/100) zł z ustawowymi odsetkami:**

- od kwoty 22.408,08 zł od dnia 1 grudnia 2010 r.;

- od kwoty 23.595,94 zł od dnia 31 grudnia 2010 r.;

- od kwoty 39.369,49 zł od dnia 31 stycznia 2011 r.;

c) w punkcie IV i V w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powoda T. O. kwotę 9.183 zł, a na rzecz powoda M. P. 7.886 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddala apelację powodów w pozostałej części;

III. oddala apelację pozwanej w pozostałej części;

IV. zasądza od pozwanej na rzecz powoda T. O. kwotę 6.954 zł, a na rzecz powoda M. P. 6.147 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

UZASADNIENIE

M. P. wniósł o zasądzenie od Spółdzielni (...) w G. kwoty 85.375,95 zł z ustawowymi odsetkami: od kwoty 22.408,08 zł - od dnia 16 listopada 2010 r. do dnia zapłaty, od kwoty 23.595,94 zł - od dnia 15 grudnia 2010 r. do dnia zapłaty i od kwoty 39.369,49 zł - od dnia 15 stycznia 2011 r. do dnia zapłaty.

T. O. wniósł o zasądzenie od Spółdzielni (...) w G. kwoty 107.318,49 zł wraz z ustawowymi odsetkami: od kwoty 30.267,34 zł - od dnia 12 listopada 2010 r. do dnia zapłaty, od kwoty 28.902,77 zł - od dnia 9 grudnia 2010 r. do dnia zapłaty i od kwoty 48.148,38 zł - od dnia 12 stycznia 2011 r. do dnia zapłaty.

Roszczenia powodów oparte były na tych samych podstawach faktycznych i prawnych i dotyczyły niewypłaconych im przez pozwaną należności z tytułu dopłaty za kontraktację mleka (za zawarcie pisemnej umowy na kontraktację mleka) za październik, listopad i grudzień 2010 r. oraz z tytułu dopłaty do ceny (wyrównania ceny) mleka za grudzień 2010 r.

Pozwana wniosła o oddalenie obu powództw w całości.

Wyrokiem z 20 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Łomży zasądził od pozwanej na rzecz T. O. kwotę 22.255,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 listopada 2010 r. oraz kwotę 1.862,54 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt I), zaś na rzecz M. P. kwotę 16.443,55 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 10 listopada 2010 r. oraz kwotę 1.518,83 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II). W pozostałym zakresie powództwa zostały oddalone (pkt III). W punkcie IV i V Sąd zasądził koszty zastępstwa procesowego od powodów na rzecz pozwanej.

Sąd ustalił, że 27 stycznia 2006 r. pomiędzy Spółdzielnią (...) w G., a każdym z powodów zostały zawarte jednobrzmiące umowy na dostawę mleka. W § 4 ust. 4 umowy (w zw. z § 2 ust. 4) pozwana zobowiązała się do wycienienia zapłaty za mleko zgodnie z oceną jakościową surowca według aktualnie obowiązującego, ustalonego przez siebie, cennika. W umowie przewidziano też dopłatę do ceny każdego sprzedanego do Spółdzielni litra mleka, w wysokości 0,02 zł. Zapłata za sprzedane mleko miała następować za okresy miesięczne, na rachunek bankowy powodów, w terminie do 30 dni od zakończenia miesiąca rozliczeniowego, w którym realizowane były dostawy.

Zgodnie z § 8 umowy każda ze stron miała prawo rozwiązać umowę za wypowiedzeniem ze skutkiem na koniec roku kalendarzowego, w którym oświadczenie o wypowiedzeniu zostało doręczone drugiej stronie z zastrzeżeniem, że doręczenie wypowiedzenia nie może nastąpić później, niż do 30 września danego roku kalendarzowego. 28 września 2010 r. M. P. złożył pisemne oświadczenie o wypowiedzeniu łączącej go z pozwaną umowy ze skutkiem na dzień 31 grudnia 2010 r. informując jednocześnie o rezygnacji z członkostwa w Spółdzielni. T. O. wypowiedzenie takie złożył 29 września 2010 r. Na koniec 2010 r. umowy z pozwaną wypowiedziało około 130 dostawców mleka, co oznaczało zmniejszenie dostaw mleka o około 30 mln litrów rocznie i groziło zamknięciem jednego lub dwóch zakładów (...).

Przez cały czas trwania umów obowiązywał cennik ustalany każdorazowo w drodze uchwały Zarządu SM pod koniec miesiąca, gdy był już znany wynik finansowy za poprzedni miesiąc. Miedzy innymi wynik ten warunkował wysokość

ceny za 1 litr skupowanego mleka. Na cenę składały się również, zmieniające się na przestrzeni lat, dopłaty ilościowe i jakościowe. Uchwałą Zarządu Spółdzielni nr (...) od 1 sierpnia 2010 r. wysokość dopłat jakościowych do każdego litra mleka klasy ekstra ustalono dla każdego dostawcy na 0,25 zł, a dopłata ilościowa dla dostawców dostarczających miesięcznie powyżej 30.000 litrów (w tym powodów) wynosiła 0,31 zł/l. Dopłatę za kontraktację mleka ustalono na poziomie 0,05 zł/l, a dopłatę wynikającą z umowy kontraktacyjnej oraz dopłatę za kontrolę użytkowości mlecznej - na poziomie 0,02 zł/l. Cennik przewidywał również dopłatę dodatkową w wysokości 0,13 zł za litr sprzedanego mleka. 6 października 2010 r. Zarząd Spółdzielni podjął uchwałę nr (...) dotyczącą ustalenia ceny skupu od 1 października 2010 r. Zgodnie z jej treścią zmniejszono dopłatę jakościową 0,25 zł na 0,15 zł/l, zmniejszono wysokość dopłat ilościowych dla każdej z grup dostawców o 0,10 zł/l oraz wprowadzono nową, nie przysługującą w okresie wypowiedzenia, dopłatę za pisemną umowę na kontraktację mleka, w wysokości 0,38 zł/l. Uchwałą nr (...) dopłatę z tytułu pisemnej umowy kontraktacji zwiększono z 0,38 zł do 0,43 zł. Powyższe cenniki ustalono w odpowiedzi na masowe odejścia największych dostawców mleka. Zmiany w cenniku za październik 2010 r. miały promować rolników dostarczających mniejsze ilości mleka do Spółdzielni - chodziło o przywiązanie mniejszych dostawców do Spółdzielni większymi cenami za dostarczane przez nich mleko.

W Spółdzielni zwyczajowo wypłacane były dostawcom również tzw. premie świąteczne. Wypłacano je w formie dopłaty za każdy litr mleka dostarczony w grudniu. Wysokość tych dopłat zależała od sytuacji finansowej Spółdzielni i ustalana była każdorazowo przez Zarząd w drodze uchwały. 23 grudnia 2010 r. Zarząd Spółdzielni podjął uchwałę nr (...), w której ustalili jednorazową dopłatę netto do ceny mleka za grudzień 2010 r., różnicując ją w zależności od tego przez jaki okres w roku 2010 dany producent dostarczał mleko. Dla członków Spółdzielni, dostarczających mleko nieprzerwanie od 1 stycznia 2010 r. dopłata wyniosła 0,20 zł do każdego skupionego litra mleka. W uchwale postanowiono jednocześnie, że dopłata nie przysługuje dostawcom, którzy na dzień 10 stycznia 2011 r. nie sprzedają mleka do Spółdzielni lub nie są członkami Spółdzielni albo których w tej dacie nie łączy ze Spółdzielnią pisemna umowa kontraktacyjna, ewentualnie umowa taka została wypowiedziana przez którąkolwiek ze stron.

W październiku 2010 r. M. P. dostarczył do pozwanej Spółdzielni 50.594 litrów mleka, w listopadzie 53.276 litrów, w grudniu 60.675 litrów. T. O. w październiku 2010 r. dostarczył do Spółdzielni 60.339 litrów mleka, w listopadzie - 65.258 litrów, w grudniu - 74.200 litrów. Pozwana zapłaciła powodom za skupione mleko z tym, że wypłata nie uwzględniała dopłat za kontraktację mleka (0,43 zł/l za trzy miesiące) oraz tzw. „premię świąteczną” (0,20 zł za grudzień 2010 r.).

W oparciu o poczynione ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy zważył w pierwszej kolejności, że łączące strony umowy nie są umowami kontraktacyjnymi w rozumieniu przepisów art. 613 k.c., bowiem nie zawarto w nich postanowień dotyczących ilości zakontraktowanego mleka. Z tej przyczyny zostały zakwalifikowane przez Sąd jako umowy nienazwane, zawierane zgodnie z wyrażoną w art. 353¹ k.c. zasadą swobody umów.

Przechodząc do meritum zważył, że powodowie, zarówno w umowie (§ 2 ust. 4), jak i poprzez przystąpienie do pozwanej Spółdzielni (por. § 46 pkt 10 Statutu), wyrazili zgodę na powierzenie Zarządowi Spółdzielni kompetencji do jednostronnego ustalania cennika skupu mleka. Za bezzasadny uznał zarzut naruszenia wynikającej z art. 18 Prawa spółdzielczego i z § 8 Statutu zasady równości praw członków Spółdzielni, poprzez pozbawienie dopłaty za pisemną umowę na kontraktację mleka w okresie wypowiedzenia umowy, gdyż uchwały, w ten sam sposób, regulują prawa członków będących w tej samej sytuacji, tj. w okresie wypowiedzenia umowy na dostawy mleka i członkostwa w Spółdzielni. Sąd uznał jednocześnie, że ustalony w tych uchwałach cennik za mleko (w tym postanowienie o pozbawieniu dopłat) może wywierać dla powodów skutki prawne dopiero od momentu, gdy przedmiotowe uchwały zostały im doręczone, tj. od momentu złożenia przez pozwaną oświadczenia woli w tym przedmiocie (w stanie faktycznym sprawy - od 22 października 2010 r.). Do tego dnia Spółdzielnia winna była obliczać należności powodów bez ograniczeń wynikających z postanowień uchwał stosownie do zasady niedziałania prawa wstecz. Powyższe skutkowało częściowym uwzględnieniem roszczenia powodów.

Roszczenie o przewidzianą w uchwale z 23 grudnia 2010 r., nr (...), tzw. „premię świąteczną” Sąd uznał natomiast za nieuzasadnione w całości. Nie podzielił argumentacji powodów, że premia ta jest „swoistym udziałem w zysku

- nadwyżce bilansowej". Wskazał, że zgodnie z § 61 Statutu nadwyżka bilansowa podlega podziałowi na podstawie uchwał Zebrania Przedstawicieli. Uchwała z 23 grudnia 2010 r. została natomiast podjęta przez Zarząd w ramach realizacji jego statutowych zadań i kompetencji do ustalania cennika skupu mleka. Nadmieniał, że kompetencja Zarządu nie oznacza uprawnienia do ustalania ceny w sposób zupełnie dowolny. Uchwała taka, jak każda czynność prawna, może być zaskarżona do sądu z powodu jej niezgodności z prawem lub zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.). W sprawie nie wykazano, że uchwała nr (...) jest sprzeczna ze wskazywanymi przez powodów zasadami współżycia społecznego. Stanowi ona wyraz racjonalnej polityki ekonomicznej Zarządu Spółdzielni, w tym zachęcenia producentów mleka do kontynuowania współpracy ze Spółdzielnią. W sytuacji, gdy powodowie wypowiedzieli łączące ich z pozwaną umowy oraz członkostwo w Spółdzielni, nie mógł ich dotyczyć zapisany w uchwale cel jej podjęcia. Sąd nie podzielił również argumentu powodów, że uchwała była formą represji za ich odejście ze Spółdzielni. Podobne uchwały zostały bowiem podjęte również w 2006 i 2009 r.

Z uwagi na powyższe Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji.

O odsetkach orzekł na podstawie art. 481 § 1 i 2 k.c. uznając, że pozwana pozostaje w zwłoce od chwili wypłaty powodom kwot za mleko dostarczone przez nich w październiku 2010 r. T. O. otrzymał zapłatę 10 listopada 2010 r., a M. P. - 9 listopada 2010 r.

Apelację od tego wyroku złożyły obie strony.

Powodowie zaskarżyli wyrok w części oddalającej powództwo, zarzucając:

1. naruszenie art. 353¹ w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie prowadzące do braku oceny postanowień umowy kontraktacyjnej, a w konsekwencji przyjęcia, że ważna jest zmiana łączącej strony umowy dokonana jednostronnie przez pozwaną w cenniku, w drodze zapisu, że dopłata za pisemną umowę na kontraktację mleka nie przysługuje w okresie wypowiedzenia umowy,
2. naruszenie art. 65 § 1 i 2 k.c. prowadzące do błędnej wykładni zapisów umowy oraz § 46 pkt 10 Statutu Spółdzielni i przyjęcia, że „treść umowy w kwestionowanym przez powodów zakresie jest powtórzeniem obowiązujących ich postanowień Statutu” i jednocześnie nie rozważenie, czy uchwalenie cennika skupu mleka przez Zarząd Spółdzielni może pociągać za sobą zmianę umowy w innym zakresie przedmiotowo istotnym,
3. naruszenie art. 613 § 1 w zw. z art. 353¹ k.c. poprzez ich błędną wykładnię prowadzącą do niezastosowania art. 354 § 1 k.c. i przyjęcia, że w okresie wypowiedzenia umowy jej treść może ulec zmianie bez zgody jednej ze stron,
4. naruszenie art. 233 § 1 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niedokonanie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, zaś w uzasadnieniu wyroku nie wskazanie, które dowody zostały uznane za wiarygodne i stanowiły podstawę rozstrzygnięcia, a którym Sąd odmówił wiarygodności i z jakich przyczyn, a w szczególności:
 - a) dowodu z dokumentów uchwał Zarządu pozwanej dotyczących ustalania ceny za mleko (k. 43-54), z których wynika, że we wcześniejszych uchwałach - cennikach nie było zapisów o nieprzysługiwaniu dopłat do ceny mleka w okresie wypowiedzenia,
 - b) dowodu z dokumentów uchwał Zarządu dotyczących dopłat świątecznych, z których wynika, że dopiero w uchwale nr (...) pojawił się zapis o konieczności nieprzerwanego dostarczania mleka do spółdzielni do 10 stycznia następnego roku, co oznacza, że pozwana działała z zamiarem pozbawienia powodów dopłat do ceny mleka,
 - c) dowodu z dokumentu protokołów z posiedzeń Zarządu i Rady Nadzorczej pozwanej spółdzielni (k.230-235, 247-290, 291-309, 197-202), z których wynika, że intencją pozwanej było ukaranie powodów w związku z ich odejściem ze Spółdzielni oraz wypowiedzeniem umów,

d) dowodu z zeznań M. B., S. C., A. M., M. S., J. W., L. K., M. C., K. C. z których wynika, że pozwana nie podejmowała wcześniej uchwał cennikowych pozbawiających dopłat do ceny mleka w okresie wypowiedzenia, a przyczyną ich podjęcia była chęć ukarania powodów za złożone wypowiedzenia członkostwa i umów,

e) dowodu z przesłuchania powodów w charakterze stron, z których wynika, że wykonali swoje zobowiązanie dostarczając w całości wyprodukowane mleko, pozwana nie podejmowała wcześniej uchwał cennikowych pozbawiających dopłat do ceny mleka w okresie wypowiedzenia, a przyczyną ich podjęcia była chęć ukarania powodów za złożone wypowiedzenia członkostwa i umów,

5. naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. i niewskazanie w wyroku podstawy prawnej rozstrzygnięcia, w szczególności w zakresie w którym przyjęto, że zapłata za dostarczone w okresie wypowiedzenia mleko należy się powodom tylko do dnia doręczenia im jednej z uchwał zarządu spółdzielni (a nie do końca okresu wypowiedzenia) w sytuacji, gdy zakwestionowano również kolejną uchwałę ustalającą cennik (nr (...)).

Z uwagi na powyższe powodowie wnieśli o zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanej na rzecz T. O. dodatkowo kwoty 85.062,77 zł wraz z ustawowymi odsetkami jak w pkt. I pozwu oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz M. P. dodatkowo kwoty 68.932,40 zł wraz z ustawowymi odsetkami jak w pkt I pozwu.

Pozwana zaskarżyła wyrok w części uwzględniającej powództwo, zarzucając naruszenie:

1. art. 353¹ k.c. w zw. z § 4 pkt 4 umowy - przez zasądzenie na rzecz powodów kwot, które nie są im należne zgodnie z cennikiem i bezpodstawne przyjęcie, że zasada swobody umów nie pozwoliła zarządowi pozwanej na przyjęcie w trakcie października 2010 cennika z mocą obowiązującą od początku października 2010 r.,

2. art. 353⁽¹⁾ k.c. w związku z § 4 pkt 4 umowy - przez zastosowanie wobec powodów w okresie od 1 października 2010 r. jedynie wybranych, korzystnych dla nich postanowień cennika ustalonego uchwałą nr (...), podczas gdy jeżeli nawet przyjąć, że w tym okresie cennik ten nie mógł powodów obowiązywać w całości, to byłaby jedynie podstawa do ich rozliczenia według poprzedniego cennika,

3. art. 61 § 1 k.c. w zw. z art. 18 § 2 pkt 3 prawa spółdzielczego - przez przyjęcie, że datą wejścia w życie wobec powodów cennika była data doręczenia im uchwały, podczas gdy w stosunkach stron nie było obowiązku doręczania cenników, a powodowie mieli możliwość zapoznania się z treścią cennika już 5 października 2010 r.,

4. art. 481 § 1 i 2 w zw. z art 476 i 457 k.c. - przez bezpodstawne przyjęcie, że dłużnik pozostaje w zwłoce już od chwili częściowej zapłaty, która nastąpiła przed umówionym terminem płatności,

5. art. 328 § 2 k.p.c. - przez brak wskazania w uzasadnieniu wyroku podstawy prawnej rozstrzygnięcia w zakresie uwzględniającym powództwo (z wyjątkiem rozstrzygnięcia o odsetkach),

6. art. 233 § 1 k.p.c. - przez błędne przyjęcie, że pozwana nie podjęła uchwał o zmianie cennika przed dniem 22 października 2010 r., podczas gdy kwestionowane przez powodów reguły rozliczenia przyjęte zostały uchwałą w dniu 5 października 2010 r., a późniejsza uchwała(...) nie wprowadzała już dalszych zmian w sytuacji powodów,

7. art. 233 § 1 k.p.c. - przez wewnętrznie sprzeczne ustalenia faktyczne, że do powodów w okresie od dnia 1.10. do 22.10 roku nie mogły mieć zastosowania ograniczenia wynikające z uchwał nr (...)i (...) a z drugiej strony wyliczenie zasądzonej na rzecz powodów kwoty według dowolnie wybranych fragmentów cennika ustalonego uchwałą nr(...),

8. art. 233 § 1 k.p.c. - przez pominięcie, że strony uzgodniły w umowie termin płatności należności.

Mając na względzie powyższe, pozwana wniosła o zmianę wyroku w zaskarżanej części i oddalenie powództwa.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja powodów była w znacznej mierze uzasadniona.

Apelacja pozwanej zasługiwała na uwzględnienie jedynie w zakresie dotyczącym odsetek.

W oparciu o treść żądań powodów oraz o sformułowane przez strony zarzuty apelacyjne należało przyjąć, że istota sporu koncentrowała się wokół zasad ustalania zapłaty za dostarczone mleko. W zakresie spornych dopłat za kontraktację mleka (za zawarcie pisemnej umowy na kontraktację mleka) dalej idące były zarzuty powodów kwestionujących samą możliwość różnicowania zasad wypłaty dopłat w zależności od tego, czy członek Spółdzielni znajduje się w okresie wypowiedzenia umowy i członkostwa. Zarzuty pozwanej miały charakter wtórny, bowiem konieczność szczegółowego ustosunkowania się do nich warunkowana była uprzednim brakiem uwzględnienia stanowiska powodów.

W ocenie Sądu Apelacyjnego argumentacja powodów była prawidłowa.

Wstępnie należy zauważyć, że kwestia zapłaty za dostawę mleka została uregulowana przez strony w sposób nie do końca precyzyjny. W § 2 ust. 4 zd. 1 umowy wskazuje się, że podstawą do wyliczenia zapłaty za sprzedane mleko jest aktualnie obowiązujący cennik ustalony przez kontraktującego (pозwaną). W tym zakresie umowa nawiązuje niewątpliwie do unormowań Statutu, który w § 46 ust. 1 pkt 10 powierza Zarządowi Spółdzielni (...) kompetencję w zakresie ustalania cennika skupu mleka, co następuje, zgodnie z § 44 ust. 2 i 3 Statutu oraz § 5 ust. 1 pkt 20 i § 7 Regulaminu pracy Zarządu SM, w drodze podjęcia stosownych uchwał (por. k. 43-54). Wspomniany brak precyzji postanowień umownych wynika m.in. z faktu, że w powszechnym obrocie cennik skupu danego surowca jest zwykle zestawieniem stawek za dostarczoną jednostkę tego surowca, których wysokość warunkowana jest z kolei określonymi parametrami jakościowymi. Na gruncie niniejszej sprawy funkcję tak rozumianego cennika spełnia tabela określająca cenę litra mleka w zależności od jego składu chemicznego. Kształtujące ostateczną cenę skupu mleka dopłaty stanowią, jak sama nazwa wskazuje, zapłatę dodatkową. Zgodnie z uchwałą („cennikiem”) rolnikowi przysługuje dopłata jakościowa (za klasę mleka - ekstra), dopłaty ilościowe, dopłata wynikająca z umowy kontraktacyjnej, dopłata za pisemną umowę kontraktacji mleka oraz dopłata za kontrolę użytkowości mlecznej. W dniu 1 sierpnia 2010 r. obowiązywała również dopłata do każdego litra sprzedanego mleka w Spółdzielni (uchwała nr (...)). Sposób wprowadzenia tych dopłat nie jest jednolity. Jedne mają charakter postanowień stricte umownych, inne zaś funkcjonują jedynie w „cenniku”. W umowie stron uregulowane zostały wyraźnie tylko dwie dopłaty: dopłata wynikająca z umowy kontraktacyjnej wynosząca 0,02 zł za litr mleka (§ 2 ust. 4 zd. 2 umowy) oraz dopłata za kontrolę użytkowości mlecznej wynosząca 0,02 zł za litr mleka (wprowadzona na podstawie aneksu do umowy). Poza regulacją umowną znalazła się m.in. sporna dopłata za pisemną umowę kontraktacji mleka. Nie stanowi ona nowego rodzaju dopłaty. Dotychczas wynosiła 0,05 zł za litr mleka (por. k. 44-54). Nowa stawka opłaty wynosząca 0,43 zł/l jest efektem obniżenia stawki dopłaty jakościowej (o 0,10 zł), dopłaty ilościowej (o 0,10 zł w każdym przedziale ilościowym), zlikwidowania dopłaty do każdego litra sprzedanego mleka w Spółdzielni (0,13 zł) oraz dodatkowego podwyższenia o 0,05 zł/l (por. k. 63 oraz protokół (...) z posiedzenia Rady Nadzorczej SM - k. 233 - akt początkowych I C 646/11). Reasumując, stawka dopłaty za pisemną umowę kontraktacji mleka jest wynikiem niejako zbilansowania kilku dopłat dotychczasowych (0,38 zł) i następnie podwyżki o 0,05 zł.

Pomimo opisanych wyżej mankamentów w precyzyjnym uregulowaniu zasad określania końcowej ceny skupu mleka, w świetle twierdzeń obu stron, nie budzi jednak wątpliwości, że na podstawie § 2 ust. 4 umowy w zw. z w § 46 ust. 1 pkt 10 Statutu, Zarząd Spółdzielni miał prawo do w istocie jednostronnego kształtowania ceny skupu mleka oraz do ustalania rodzajów i wysokości dopłat. Działanie to musiało jednak uwzględniać obowiązujące regulacje ustawowe i statutowe, a przede wszystkim wyrażoną w nich zasadę równości wszystkich członków Spółdzielni (art. 18 Prawa spółdzielczego oraz § 8 Statutu). Zarówno wskazane w ustawie, jak i w unormowaniach statutowych, prawa członkowskie wymienione są przykładowo, są to bowiem katalogi o charakterze otwartym. Wynika to z brzmienia art. 18 § 4 i art. 18 § 6 Prawa spółdzielczego oraz z § 8 Statutu (... Członek spółdzielni ma „w szczególności” prawo ...). W doktrynie i orzecznictwie zgodnie przyjmuje się, że prawa wynikające ze stosunku członkostwa dzielą się na prawa o charakterze niemajątkowym (organizacyjnym) i majątkowym. Przykłady praw majątkowych są zawarte w art. 18 § 2 pkt 5-6 Prawa spółdzielczego i dotyczą udziału w nadwyżce bilansowej oraz świadczeń spółdzielni w zakresie

jej statutowej działalności. Katalog tych praw został rozszerzony w Statucie o prawo do uzyskania wyższych cen za surowiec na zasadach określonych przez Zarząd Spółdzielni (§ 8 pkt 7). W doktrynie i judykaturze rozróżnia się także bezwzględną (absolutną) i względną równość członków spółdzielni. Przejawem obowiązywania równości bezwzględnej jest zwłaszcza zasada „jeden członek - jeden głos”, zgodnie z którą każdy członek ma jeden głos bez względu na liczbę posiadanych udziałów. Jeśli chodzi o prawa majątkowe, w szczególności wyżej wymienione, bezwzględną zasadę równości wyłączono w odniesieniu do podziału nadwyżki bilansowej. W przeciwnym razie oznaczałoby to bowiem, że nadwyżka byłaby dzielona między członków spółdzielni bez uwzględnienia wniesionych przez nich udziałów lub osobistej ich działalności, co byłoby rozwiązaniem niesprawiedliwym i niesłusznym (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2007 r., V CSK 125/2007, OSNC 2008/B poz. 38). W niniejszej sprawie, w zakresie dopłat za kontraktację mleka, chodziło jednak o świadczenie wynikające ze statutowej działalności Spółdzielni (...), którą jest przede wszystkim prowadzenie wspólnej działalności gospodarczej (głównie w zakresie skupu i przetwórstwa mleka) w interesie swoich członków (§ 2 ust. 1 Statutu). W doktrynie (por. Krzysztof Korus w Komentarzu do art. 18 ustawy Prawo Spółdzielcze - System Informacji Prawnej Lex), wskazuje się, że, uwzględniając zasadę równości praw spółdzielców, jeśli spółdzielcy nie są w zakresie korzystania ze świadczeń spółdzielni traktowani tak samo w takich samych okolicznościach, spółdzielca ma roszczenie o zrównanie przysługujących mu świadczeń ze strony spółdzielni ze świadczeniami należnymi innym członkom spółdzielni w takich samych okolicznościach. Dlatego w sytuacji, gdy Spółdzielnia prowadzi działalność gospodarczą na zasadach rachunku ekonomicznego, przy zapewnieniu korzyści swoim członkom (art. 67 Prawa spółdzielczego i § 53 Statutu), a każdemu członkowi przysługuje takie samo prawo do korzystania ze świadczeń spółdzielni, prawu temu, jak każdemu prawu podmiotowemu (zob. SN w wyroku z dnia 24 maja 1995 r., I CRN 63/95) należy udzielić ochrony. Ochrona ta w przypadku osób, które zawarły pisemną umowę kontraktacji (a zatem zrealizowały cel, dla którego dopłata została ustanowiona) winna mieć co do zasady charakter bezwzględny. Element względności dotyczy jedynie kwoty dopłaty, która uzależniona jest od ilości dostarczonego surowca. Postanowienie, zgodnie z którym dopłata za pisemną umowę na kontraktację mleka nie przysługuje w okresie wypowiedzenia, narusza zasadę równości, bowiem nie polega na opisanych wyżej kryteriach. Wniosek przeciwny, wyrażony przez Sąd I instancji, opiera się na błędnym odniesieniu się do sytuacji wszystkich osób, które wypowiedziały członkostwo w Spółdzielni (w tym zakresie uchwała „w równym zakresie” pozbawia dopłaty wszystkie osoby znajdujące się w grupie osób, które wypowiedziały stosunek członkostwa) zamiast do zestawienia sytuacji tych osób z sytuacją innych członków Spółdzielni. Konieczność takiego zestawienia wynika z faktu, iż w okresie wypowiedzenia stosunek umowy, a także stosunek członkostwa w Spółdzielni nadal trwa (por. § 16 i 17 Statutu). Ani prawo spółdzielcze, ani statut, nie wprowadzają też osobnych kategorii członka spółdzielni i członka spółdzielni w okresie wypowiedzenia członkostwa bądź umowy kontraktacyjnej.

Reasumując, jednostronne pozbawienie osób, będących w okresie wypowiedzenia członkostwa w Spółdzielni, dopłaty za kontraktację, jako dokonane z naruszeniem zasad prawa spółdzielczego i postanowień statutu nie wywołuje w stosunku do tych osób zamierzonych przez Spółdzielnię skutków prawnych. W rezultacie, za każdy miesiąc przypadający w okresie wypowiedzenia, powodom (tak jak pozostałym członkom Spółdzielni) należy się dopłata w wysokości stanowiącej iloczyn stawki 0,43 zł oraz ilości dostarczonego w tym okresie mleka. Dodatkowym argumentem na poparcie tej tezy są wcześniejsze działania stron umowy. Mianowicie w przypadku dopłaty za kontrolę użytkowości mlecznej, zasady wstrzymania tej dopłaty w związku ze złożeniem wypowiedzenia zostały wyraźnie określone na drodze umowy, nie zaś w trybie jednostronnego ustalenia. W aneksie wprowadzającym dopłatę postanowiono, że dopłata przestaje być wypłacana z końcem ostatniego pełnego miesiąca poprzedzającego złożenie wypowiedzenia umowy na dostawę mleka (pkt 7 b aneksu). W tych okolicznościach oraz wobec faktu, że podobne rozwiązanie nie było wcześniej stosowane (por. uchwały - k. 44-54), zgodzić się trzeba z powodami, że sporna treść uchwały nr (...) i następnie uchwały nr (...), stanowiła swego rodzaju sankcję za wystąpienie ze Spółdzielni.

Jej wprowadzenie nastąpiło także z naruszeniem zasady lojalności kontraktowej, która zabrania wprowadzania jednostronnych zmian, niekorzystnie kształtujących sytuację strony umowy, która nie narusza jej postanowień. Nie sprzeciwia się dokonaniu takiej oceny okoliczność, że w umowie wprost przewidziano stosowanie „cennika ustalanego przez Kontraktującego”. Przyznane w umowie uprawnienie do jednostronnego ustalania cennika za dostarczone mleko, nie jest blankietowe i nie oznacza zezwolenia na dowolne jego kształtowanie. Granice swobody działania

Zarządu Spółdzielni wyznaczają regulacje ustawowe i statutowe. Powodowie złożyli oświadczenia o wypowiedzeniu umowy z zachowaniem trybu i terminu uregulowanych w § 8 pkt 1. Mieli zatem prawo oczekiwać, że w odróżnieniu od osób, które „zerwały warunki umowy” (§8 pkt. 2), nie dotkną ich w okresie wypowiedzenia żadne zmiany, które ukształtują ich sytuację mniej korzystnie na tle pozostałych członków spółdzielni. Ani umowa, ani wiążące ich jako członków spółdzielni akty prawa wewnętrznego, nie dawały zarządowi Spółdzielni takiego uprawnienia.

Jeśli zaś chodzi o tzw. „premię świąteczną”, uregulowaną uchwałą nr (...), to wiązać ją należy z uprawnieniem członka Spółdzielni do uzyskania wyższej ceny za surowiec (§ 8 pkt 7 Statutu) na drodze wyrównania ceny mleka za ostatni miesiąc roku 2010, o którym jest mowa w § 5 ust. 1 pkt 20 Regulaminu pracy Zarządu SM. Zasadę wypłaty tych środków przybliżył świadek M. B. wskazując, że w przypadku, gdy na koniec roku wystąpiła nadwyżka środków to podwyższano cenę mleka za ostatni miesiąc lub dwa ostatnie miesiące danego roku. Świadek wskazał wprowadzić na element premiowania lojalności rolników jednak z jego dalszych zeznań oraz z samej konstrukcji dopłaty (w zależności od czasu dostarczania mleka w danym roku) wynika, że w rzeczywistości chodziło o premiowanie tych rolników, którzy przyczynili się swoimi dostawami do wypracowania przez Spółdzielnię wysokiego zysku. W związku z tym, że powodowie dostarczali mleko przez cały rok (w tym w okresie wypowiedzenia), realizując zasadę równości, Spółdzielnia miała obowiązek wyrównania ceny dostarczonego przez nich mleka stosownie do jego ilości. Postanowienie, zgodnie z którym dopłata nie przysługuje w okresie wypowiedzenia, narusza zasadę równości, bowiem nie opiera się na wskazanym wyżej kryterium.

Nie zmienia postaci rzeczy to, że w poprzednich latach (w 2006 i 2009 r.) pozwana praktykowała pozbawianie „premi” osoby pozostające w okresie wypowiedzenia. Praktyka nie sanuje bowiem działań nieprawidłowych. Nie może mieć również znaczenia to, że powodowie nie kwestionowali takich działań Spółdzielni, w sytuacji, gdy ich wówczas zupełnie nie dotyczyły.

W związku z powyższym mając na uwadze niekwestionowaną ilość dostarczonego przez powodów mleka należna im zapłata kształtowała się następująco. M. P.: za październik - 22.408,08 zł (50.594 x 0,43 zł + VAT), za listopad - 23.595,94 (53.276 x 0,43 zł + VAT), za grudzień - 39.369,49 (60.675 x 0,63 + VAT). Łącznie 85.375,95 zł. T. O.: za październik - 30.267,34 zł (68.339 x 0,43 zł + VAT), za listopad - 28.902,77 (65.258 x 0,43 zł + VAT), za grudzień - 48.148,38 (74.200 x 0,63 + VAT). Łącznie 107.318,40 zł.

Podzielenie w zasadniczej części apelacji powodów, eliminuje potrzebę szczegółowego odniesienia się do zarzutów podniesionych w apelacji strony pozwanej. Zostały one zresztą sformułowane w znacznym stopniu w nawiązaniu do niepodzielonej także przez Sąd Apelacyjny, z innych jednak względów, oceny Sądu Okręgowego skutków „doręczenia” powodom uchwały (zarzut naruszenia art. 61 § 1 k.c. oraz zarzuty 1-2 uchybień procesowych).

Skrótowo więc tylko należy wskazać, że zasada swobody umów, co wynika wprost z art. 353¹ k.c., który nakazuje układającym się stronom respektować między innymi przepisy ustawy, nie ma charakteru nadrzędnego nad innymi regulacjami prawnymi, w tym prawa spółdzielczego, statuującą równość członków spółdzielni.

Jeśli chodzi o zarzut związany z „selektywnym” stosowaniem wobec powodów tylko korzystnych dla nich postanowień cennika, przypomnieć tylko trzeba, że obowiązek stosowania aktualnego cennika wynika z umowy. Powinien, stosownie do omówionej powyżej zasady równości, obowiązywać w ich relacji ze spółdzielnią w takim samym zakresie, jak pozostałych członków. Podobnie niekorzystnych dla powodów skutków nie można wywodzić z tego, że w przeszłości korzystali z dopłat przewidzianych dla „dużych” producentów, skoro były przewidziane w cenniku dla wszystkich takich dostawców. Prawdliwość dokonanego przez powodów wyliczenia należności przy zastosowaniu tej zasady w istocie nie została zakwestionowana, a wręcz potwierdzona w postępowaniu apelacyjnym, w którym każda ze stron przedstawiła je w jednakowy sposób (różnica 9 groszy dot. T. O. została uwzględniona przez Sąd Apelacyjny).

Apelacja okazała się uzasadniona w części dotyczącej daty początkowej biegu odsetek. Zgodnie z § 2 pkt 5 umowy zapłata za sprzedane mleko miała odbywać się za okresy miesięczne, w terminie do 30 dni od zakończenia miesiąca rozliczeniowego, w którym zrealizowane były dostawy. Termin płatności został zatem zastrzeżony na korzyść dłużnika,

który tym samym nie może popaść w opóźnienie spełniając świadczenie w ostatnim dniu terminu. Wcześniejsza zapłata części należności nie powoduje wymagalności części pozostałej. W przypadku należności za październik 2010 r. termin płatności upływał 30 listopada; za listopad - 30 grudnia, a za grudzień - 30 stycznia. Stąd też odsetki od dalszej części należnego wynagrodzenia za poszczególne miesiące należało ustalić od dnia następnego, tj. odpowiednio od: 1 grudnia 2010 r., 31 grudnia 2010 r. i 31 stycznia 2010 r.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w pkt I sentencji. Apelacje stron w pozostałej części zostały oddalone na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu za obie instancje orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.

Na koszty procesu powodów, poniesione w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, złożyła się opłata od pozwu (M. P. - 4.269 zł, T. O. - 5.366 zł) oraz wynagrodzenie pełnomocnika powodów ustalone w kwocie minimalnej po 3.600 zł - na podstawie z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.) wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w wysokości po 17 zł.

Na koszty procesu powodów, poniesione w postępowaniu apelacyjnym, złożyła się opłata od apelacji (M. P. - 3.447 zł, T. O. - 4.254 zł) oraz wynagrodzenie pełnomocnika powodów ustalone w kwocie minimalnej po 2.700 zł - na podstawie z § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...).